

NORGES HØYESTERETT

Den 15. september 2017 avsa Høyesterett dom i

HR-2017-1781-A, (sak nr. 2017/1001), straffesak, anke over dom,

A (advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (førstestatsadvokat Jørn Sigurd Maurud)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bergh**: Saken gjelder straffutmåling ved gjentatt og planmessig utført medvirkning til grove trygdebedragerier.
- (2) Oslo tingrett avsa 21. januar 2016 dom mot A der domsslutningen for så vidt gjelder straffekravet lød slik:

"A, født 00.00.1965, dømmes for overtredelse av

- straffeloven 1902 § 270 første ledd nr 1 jf annet ledd jf § 271 og
- straffeloven 1902 § 270 første ledd nr 1 jf annet ledd jf § 271 jf. straffeloven § 49

til fengsel i 3 – tre – år, jf. straffeloven 1902 § 62 første ledd.

Fullbyrding av 6 – seks – måneder av straffen utsettes med en prøvetid på to år jf. straffeloven 1902 §§ 52-54.

I medhold av straffeloven 1902 § 29 jf. § 33a fradømmes A for et tidsrom av 5 – fem – år retten til å drive egen næringsvirksomhet, inneha ledende stilling i næringsvirksomhet, forestå slik virksomhet for andre eller få andre til å forestå slik virksomhet for seg."

- (3) Domfellelsen gjaldt eget grovt trygdebedrageri av 611 064 kroner, medvirkning til seks andre personers grove trygdebedragerier av til sammen 2 351 335 kroner samt ett forsøk på medvirkning til grovt trygdebedrageri av 133 749 kroner.

- (4) A anket dommen til Borgarting lagmannsrett. Lagmannsretten fremmet dommen til ankebehandling for så vidt gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for As eget trygdebedrageri samt straffutmålingen. For øvrig ble anken nektet fremmet.
- (5) Borgarting lagmannsrett avsa 3. april 2017 dom med slik domsslutning når det gjelder straffekravet:
- "1. A, født 00.00.1965, dømmes for overtredelse av straffeloven 1902 § 270 første ledd nr 1, jf § 271 og de forhold som er endelig avgjort ved Oslo tingretts dom av 21. januar 2016, jf. straffeloven § 62 til fengsel i 2 – to – år og 6 – seks – måneder.
2. I medhold av straffeloven 1902 § 29 jf. § 33a fradømmes A for et tidsrom av 5 – fem – år retten til å drive egen næringsvirksomhet, inneha ledende stilling i næringsvirksomhet, forestå slik virksomhet for andre eller få andre til å forestå slik virksomhet for seg."
- (6) A har anket straffutmålingen til Høyesterett. Påtalemyndigheten har lagt ned påstand om at anken forkastes.
- (7) *Jeg er kommet til at anken ikke fører frem.*
- (8) A var daglig leder og eneeier i selskapet X AS. Dette selskapet gikk konkurs i januar 2011. Omtrent samtidig ble det opprettet et nytt selskap, Y AS. Tingretten og lagmannsretten har funnet det bevist at A var reell daglig leder også i dette selskapet.
- (9) Domfellelsen for eget trygdebedrageri gjelder at A i perioden februar 2009 til mai 2011 mottok stønader fra NAV til tross for at han i denne perioden arbeidet og hadde ledende posisjoner i selskapene X AS og Y AS.
- (10) Domfellelsen for medvirkning til grove trygdebedragerier gjelder at A medvirket til å forlede NAV til uriktig utbetaling av ytelser til seks personer som fremsto som ansatt i X AS eller Y AS. Ytelserne besto i det vesentlige av sykepenger og dagpenger. A bekreftet ansettelsesforhold og inntekt overfor NAV, til tross for at ansettelsesforholdene var fiktive. Forsøket på medvirkning til bedrageri gjaldt tilsvarende opplegg for en syvende person.
- (11) Handlingene er begått før straffeloven 2005 trådte i kraft 1. oktober 2015. Bestemmelsen om grovt bedrageri i straffeloven 1902 § 271 er videreført i straffeloven 2005 § 372. Det er da loven på handlingstidspunktet som skal anvendes, jf. straffeloven 2005 § 3 første ledd.
- (12) Den øvre strafferammen for gjentatte tilfeller av grovt trygdebedrageri er fengsel i inntil 12 år, jf. straffeloven 1902 § 62. Medvirkning straffes på samme måte.
- (13) Om betydningen av en følbar reaksjon ved *trygdebedrageri*, fremhever Høyesterett følgende, mer generelle, forhold i Rt-2013-416 avsnitt 16:

"Som Høyesterett flere ganger har understreket, gjør det seg gjeldende særlige allmennpreventive hensyn ved trygdemisbruk. Det dreier seg om misbruk av sentrale velferdsgoder som i vesentlig grad er basert på tillit til at brukerne gir en ærlig og riktig beskrivelse av sin økonomiske og sosiale situasjon. For mange vil sperrerne mot å begå denne form for kriminalitet være lav, siden det er fellesskapet og ikke enkeltpersoner

som er offer for forbrytelsen. Det er derfor av grunnleggende betydning at denne type overtredelser møtes med en følbare reaksjon, i alle fall når det, som her, gjelder et bedrageri av en viss størrelse."

- (14) Det Høyesterett her sier – og da spesielt understrekningen av straffens allmennpreventive betydning på dette feltet – gjelder i og for seg enhver form for trygdebedrageri, og for medvirkning til dette. Med det må, etter mitt syn, samtidig være på det rene at planmessige og gjentatte trygdebedragerier, som hovedmann eller sentral tilrettelegger, står i en særlig stilling.
- (15) Når det gjelder As eget bedrageri, gir foreliggende rettspraksis god veiledning ved fastsettelsen av straffenivået. Det dreier seg som nevnt om bedrageri av noe over 600 000 kroner. Straffen for dette vil isolert sett være fengsel i omkring 10 måneder, se HR-2011-68-U avsnitt 7.
- (16) I denne saken er det imidlertid As rolle knyttet til de øvrige bedrageriene som gjør den spesielt alvorlig.
- (17) Bedrageriene hadde et organisert preg og pågikk over en periode på nesten fire år. Det ble blant annet utbetalt lønn fra selskapene til de involverte personene til tross for at de ikke utførte noe arbeid. Samlet gjelder domfellelsen som påpekt medvirkning til bedrageri av nær 2,5 millioner kroner.
- (18) As deltakelse har vært helt avgjørende for gjennomføringen av bedrageriene. Han har stått for et omfattende opplegg, og bedrageriene har samlet et stort omfang. Det er ikke avklart hvordan A selv har hatt fordel av bedrageriene, men det er utvilsomt at handlingene er begått også for å ivareta egne interesser, og at disse ikke er knyttet til lovlige formål.
- (19) Straffeloven 1902 § 271 andre ledd angir kriterier for avgjørelsen av om et bedrageri skal anses som grovt. En tilsvarende bestemmelse finnes i straffeloven 2005 § 372. As medvirkningshandlinger har i dette tilfellet et selvstendig grovt preg, blant annet ved at han har misbrukt den tillit han er gitt som arbeidsgiver ved at han har utarbeidet uriktig dokumentasjon og slik opptrådt klart systemundergravende. Det bør etter mitt syn prege nivået i en sak som dette at denne formen for medvirkning til trygdebedragerier også legger til rette for ytterligere kriminalitet, som det kan være svært vanskelig å avdekke.
- (20) Ut fra det jeg har påpekt, må straffen etter mitt syn settes strengere enn den ville vært for egne trygdebedragerier av et tilsvarende beløp som det er tale om her. Et slikt, noe høyere, nivå fanger da også opp at det er tale om konkurrens, jf. straffeloven 1902 § 62.
- (21) Samlet er jeg kommet til at straffen for de handlingene A er domfelt for, bør ligge på fengsel i omkring tre år før det tas hensyn til de formildende omstendigheter som foreligger.
- (22) Som formildende omstendighet er det særlig vist til tidsbruken i saken.
- (23) De straffbare forholdene ble begått i perioden desember 2008 til september 2012. De ble anmeldt 30. oktober 2012. A ble siktet 3. desember 2013, og tiltalebeslutning ble tatt ut 8. januar 2014. Partene er enige om at tidsbruken frem til uttak av tiltalebeslutningen ikke var lenger enn nødvendig i en sak av denne karakter.

- (24) Som nevnt var det en rekke andre personer involvert i saken. Påtalemyndigheten besluttet å føre saken mot de personene som direkte hadde mottatt trygdeytelsene, før saken mot A. Det falt dom i den siste av disse sakene 28. august 2015. As sak ble sendt til tingretten til berømmelse 31. august 2015. Dom i tingretten ble avsagt 21. januar 2016. A anket hele dommen 2. februar 2016, og lagmannsretten besluttet å fremme deler av anken 3. mai 2016. Dom i lagmannsretten forelå 3. april 2017. Når dom nå avsies i Høyesterett, er det gått tre år og åtte måneder siden tiltalen ble tatt ut.
- (25) Rett til avgjørelse av en straffesak innen rimelig tid er slått fast i Grunnloven § 95 første ledd første punktum, jf. også Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 1. Grunnlovsbestemmelsen har det samme innholdet som konvensjonsregelen, jf. HR-2016-225-S avsnitt 26. Det er på det rene – og følger blant annet av den nevnte storkammerdommen – at spørsmålet om kravet om avgjørelse innen rimelig tid er tilfredsstillt, beror på forholdene i den enkelte sak. Det vil særlig måtte tas hensyn til sakens kompleksitet, den siktedes egen atferd, og hvordan de aktuelle myndigheter – politi, påtalemyndigheten og domstoler – har opptrådt. Ikke bare vil den samlede tiden fra siktelse til endelig dom være av interesse. Lange perioder med liten eller ingen fremdrift vil i seg selv kunne tilsi at den siktedes rett til en avgjørelse innen rimelig tid ikke er ivaretatt.
- (26) Det som har særlig interesse i saken her, er tiden som gikk fra tiltale ble tatt ut 8. januar 2014 til den ble oversendt tingretten 31. august 2015 – altså en periode på nesten ett år og åtte måneder – i påvente av endelig dom mot dem som mottok trygdeytelsene.
- (27) Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) har i flere avgjørelser behandlet spørsmål om konvensjonsstrid i saker der påtalemyndigheten har valgt å forfølge en tilknyttet eller beslektet sak før man har forfulgt den aktuelle saken. Jeg viser til dom 12. oktober 1992 *Boddaert mot Belgia* avsnitt 39, dom 22. juni 2000 *Coëme og andre mot Belgia* avsnitt 139-141 og dom 11. januar 2007 *Herbst mot Tyskland* avsnitt 77, jf. til sammenligning også dom 14. oktober 2004 *Pedersen og Pedersen mot Danmark* avsnitt 46-47. Det fremgår av den praksisen jeg her har nevnt, at en slik beslutning om å sette en sak "på vent" ikke i seg selv er uforenlig med retten til avgjørelse innen rimelig tid. Dette forutsetter at en utsettelse må anses som forholdsmessig ut fra begrunnelsen for å utsette saken på den ene siden og belastningene for den siktede på den andre.
- (28) Etter mitt syn var påtalemyndighetens vurdering i dette tilfellet forsvarlig. As sak er nært knyttet til de øvrige sakene. Ved at de andre ble gjennomført først, fikk påtalemyndigheten et klart bedre grunnlag for å planlegge og gjennomføre bevisførselen i saken mot A. Dersom alle sakene skulle vært behandlet sammen, ville det ført til en omfattende og langvarig rettsbehandling. Det har betydning for vurderingen her at etter at beslutningen om å utsette As sak var tatt, skjedde behandlingen av de øvrige sakene så raskt som man kunne forvente. As sak ble sendt til retten så snart de øvrige sakene var avgjort.
- (29) Tiltalen mot A ble tatt ut før de øvrige sakene ble behandlet i retten. Det følger av straffeprosessloven § 262 første ledd at tiltalebeslutningen skal sendes til retten når tiltale er tatt ut. Det ble ikke gjort i dette tilfellet. Jeg kan ikke se at dette har betydning for bedømmelsen av om tidsbruken i saken var forenlig med Grunnloven § 95 første ledd første punktum, jf. EMK artikkel 6 nr. 1.

- (30) I tråd med langvarig norsk straffutmålingspraksis må det likevel tillegges en viss vekt ved den samlede straffutmålingen at As sak ble satt "på vent". Jeg finner også grunn til å ta hensyn til at det gikk ett år og to måneder fra anke til dom i lagmannsretten. Årsaken er ressursmangel. Ikke minst siden A allerede hadde måtte vente på behandling i første instans, hadde lagmannsretten en særlig oppfordring til å gi hans sak høyere prioritet.
- (31) Samlet er jeg kommet til at tidselementet tilsier et fradrag i straffen på seks måneder. Jeg er dermed, som lagmannsretten, kommet til at fengselsstraffen bør være fengsel i to år og seks måneder.
- (32) Lagmannsretten har begrunnet ileggelsen av rettighetstap slik:
- "Lagmannsretten er av den oppfatning at A bør ilegges et slikt rettighetstap. Retten viser til at A gjennom sine handlinger har misbrukt sin stilling og sin virksomhet på en alvorlig måte. Rettighetstap bør idømmes for å unngå tilsvarende i fremtiden. Allmenne hensyn tilsier et slikt rettighetstap."**
- (33) Jeg er enig i lagmannsrettens vurderinger. At det er gått lang tid siden handlingene, gjør ikke at betydningen av rettighetstap faller bort. Det er ikke holdepunkter for at det i denne saken foreligger forhold av samme karakter som beskrevet i Rt-2009-14 avsnitt 23.
- (34) Jeg stemmer etter dette for denne

D O M :

Anken forkastes.

- (35) Dommer **Kallerud:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (36) Dommer **Falch:** Likeså.
- (37) Dommar **Høgetveit Berg:** Det same.
- (38) Dommer **Bårdsen:** Likeså.
- (39) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: